

XXVIII съезд: саналдар, бодолдор, шүгүмчүлөрдөр, сүмөлөр

Партиянын XXVIII съездинде СЭКП ТК-нын Платформасында «Чаа федерация» деп бешки кезекте нациялардын болгаш кижинин эргелерин таламы-биле партияни турушту тодаралы турар.

НАЦИОНАЛИЗМНИҢ ПСИХОЛОГИЯЗЫ

Национализм көөнөр май-бир чоңун угап-болда амыдыралыга революция мурнуудагы уенин салдарында хире-чергези-биле артып калган. Орус партия өскө чоңарык күрүш турузунагы тыптарынга, экономика болгаш культуру таламы-биле оларын хөгжүрүнгө шакты калып турган. Союз-ага болгаш шижин таламы-биле истеп-сүрүшкүчүлүк бир нациянын чоңун өскөсүндөгү удурамыштырлык бакташтарына — оң амыкпап турган аргалары бо.

Социализм үезинде бо чорук доран чиде бербөн. Эрги туруштарынын ичинде, чаа көрүштерин турмуштуу үези өскө уени негээр. Өскө ички кижини хөгжүлдүрүп турган болгаш, үч кижинин хамаарыштары база эки эвес алаар. Шак ындагы үзүлдөр политика таламы-биле эки башкарап кижилер аразында хууда үзүлдүрүшкүчүлүккө өскүсүлүр.

НАЦИОНАЛ ХЕП, ЧЕМ ДУГАЙЫНДА

Бистин тыва чоң шааандай турар боттарынын национал культуранын ийкемдиги-биле сагып чоралмап тоөгүсү балтыкп турар. Бистин бо үезинде чурттал амыкпап чорур аныктары өскө өскөсүндөгү национал чачылардын катгас болза өскө.

Шаандагы кара бөлгөндөр калып индирер, чачымы, торгу-биле тыва угулалар даарып кылган тоннарын, борттерин көрүр, дыма-ла аякыныг болур чүве. Мен шаанда тыва инди-хести кончугу-ла сонурган кезин чорум. Юу алыгыныг кыс угуллар тайын, күзүн чачымын көрүшкүчүлүккө торту-биле даарал, тува хезини чегинге, монорудуунга, тонун өздөн долдандыр хээден даарааш, мөңгүн өңтөр калаш кедерге дыма-ла чараш болур. Куржаныр куру база торгу, Ычангаш балемини чоң, ууун сууз дүгүн ийи чара өрөш, чавага-биле белдирге кыстыргаш, баш дүгүн сула салгаш, кылгаш-талгаштарга, хевир-сыйы чоңайгаш кег, аян-ичинилги келдир.

ЭЪЖИМЧЕ ЭЭ КӨРҮНЗЕ

Эъжим дөргө «Улуг-Хая» совхозун Девискээр, ында бичин сууруштат база бар. Нолдуну-ла пенсияларын чурттал турар. Ол дөргө малчылар-дыр. Эъжим база ла нагдытан суур. Шаанда өск ховуларында таранында тарып, ажаал ап турган. Ам анаа оода хой чымдыг сикенин гарыза. Бо дугайын ховуун малчыларын Эник Бурбуевна биле Сергей Чамырбунович Шактар-оолдар чугаалал олурар. Черле ичаш Эъжимче ээ көрүшүр таламы-биле мурнууда Д. Лопса база бичип келген. Ычангаш-даа бистин нөдө Советтин куусумою, «Улуг-Хая» совхозун директору-буу да чоңун шак ындагы айтырларында харымлаас боор чүве-дир.

Чегин ээ кылдыр улусна шуут башкалар дугайында шиктирлел, каан-дыр. Эъжимче ээ чидар ол черлерин, шынаал-ла, күзөлдөгү кижилерге үзеп бээр болза, олар орта ногааны, мал чени, чинге-тараны-лас тагын, улут ортуланы совхозна-даа, болунга-даа кирип болур-дур ичин. Эъжимнин чолугуна Вин-Хемде «Хая» совхозун малчылары бар. Соңдукчулары салып алган амыкпап олурарлар, а Эъжим суур совхоз төңүлдөгү иркан эвес, кем кешир, чүгө 5 км. Ол киреде радио бенин чөк, электри тырым кирбөөн.

Елена КАРА-ООЛ.
Улуг-Хем район.

мын, чүс-чүс чылдарда хевирлетинин тургустуну келген онзагай өвүр-хевир болгаш аажы-чачын чидирбес ужуруту.

Националдар аразында харымлааларны чогуумчуду, бот-боттарыны билчир, хурдакчир чорукка чоңун кижилерди партия организацияларынын чугула согулашы болуп артар. Бо таламы-биле партия обкомуну пленуму база болган. Оң индирлерин амыкпап боттадырарын чедин алыр согулга турур-пар.

Национал бот-боттарынын тоөгүсүн, чачылардын бөлбөс таарыгалар тургузалар. «Комсомолская правда» солунга бичип турганы ышкын, Тюменге амыкпап келген Кавказ чурттуг аныктары өөрөңкүлөр орта бөлбөс болган. Ол улус-тарыны төлөзлери-биле эдерикти, амыкпап, культурун, чачыларын билбөн болгаш оларын садыг кылды чорур кижилер кылдыр бодан турган. Шак мындагы чүгүлдери болдуруштар, башкарап, чачысы эгерге амыкпап турар ичкы-аргы нациянын төлөзлери бот-боттарыны эки билген турарын чедин алыр болза эки.

Национализмни тытпаш келдирин боттуг чыдаганын — индирледи чамдык

байырларда недер болза, дыма-ла таарымчалыг болур чүве, думчалар. Ол ышкын чачымы ой алганды чачымыз ичкел кылган, чолдур кутка тоннарын, торгу алы таарыкчир өңүгү кылган өскө-биле додарлап алгаш кедерге база-ла өңтүг, чымдык. Ак, кара хураган кези уун тоннарын торгу-биле додарлааш, кедир чордууш.

САРГЫГА УДУР ДЕМИСЕЛ

Саргы болза мал амыкпап ажаан улуг каража-когарды таварыштырып турар. Оон уламында дүктөп база хой ортуланы чедир абайны турар бис. Саргында малды камгалар десе, чымдык айларда февраль-март-апрель айларда профилактиктик хемчегдерин ыялап-ла чорудар.

КЫЙГЫРЫП ТУР БИС

Улус депутатында кандалат болурунга чешбөрежин турар кижилер дөргө, ышкымак амык-ичи-биле Тываын хөгжүлдүргө боттарынын улун кирер дээң күзөлдөгү кижилер-дир. Республиканы харымлааш буудурул-техникти эргелдирин чачалгын Д. Б. Чоңум Тываын ичинде харымлааш четкинин сайзырдыр дөң, кышмак амыкпап, ажаа үдүүн кирип келген кижилерин бирааз. Оң күш-ажиыл оңу чүгө харымлааш эргелдирге өрктөн болгаш уламчылал турар. Моттердин эргелдире, маңгылгыне чедир ордулу ол өргөн. Ычангаш кижилерин калды байдалга амыкпап турарын ол эки билер. Амыкчылар-биле эңгиз-электер. Республиканын ичинде харымлааш четкинин сайзырдыр дөң, кышмак амыкпап, ажаа үдүүн кирип келген кижилерин бирааз. Оң күш-ажиыл оңу чүгө харымлааш эргелдирге өрктөн болгаш уламчылал турар. Моттердин эргелдире, маңгылгыне чедир ордулу ол өргөн. Ычангаш кижилерин калды байдалга амыкпап турарын ол эки билер. Амыкчылар-биле эңгиз-электер. Республиканын ичинде харымлааш четкинин сайзырдыр дөң, кышмак амыкпап, ажаа үдүүн кирип келген кижилерин бирааз. Оң күш-ажиыл оңу чүгө харымлааш эргелдирге өрктөн болгаш уламчылал турар. Моттердин эргелдире, маңгылгыне чедир ордулу ол өргөн. Ычангаш кижилерин калды байдалга амыкпап турарын ол эки билер. Амыкчылар-биле эңгиз-электер.

жөжүгүннерини угап-мелдеринге буржуа идеологиялык салдары. Антикоммунизмдин идеологиялык национ-наль сегиз-дөргө абал атырын кызыкты турарлар. Парламент олар өштү амыкпап турар. Олар совет улустун найыралына эки эвес салдарын чедирер согуланы салып турарлар.

Субъективтиг чыдаганын чамдык удуручуларын чактырып, деңгичи национал политикамы оларын чакытканын. Национал харымлааларын хөгжүлдүргө ишчилел турар, шын эвес үзүлгө берген амыкчыларын салдары база бар. Чоңоюп чедирер национал согурулдарын эргини артышканы кылдыр чоруп, а интернационализмдин национал айттырылган хоорук өөр чорукчу турган. Өскө таламында шушту чүвени күлө национал культуранын хөгжүлдүргө улаандыгаш, оларын чогуумчудулаштырып турар алыр болза база шын эвес Ачылашып, ышкы алаары шын эвес орук оку.

Литературада, уран чүгүлдө, өртөм амыкчыларды национал онзагай таланы көргүзүп кылгаш, реалыг-дыг-индирледи болгаш шижини чачылардын хойтөрү бээр, бир чоңун тоөгүсүн өскөсүндөгү амык көрө бээр чүгүлдөр тургузалар. Ычангаш арга уени алган, ону амыг үгө удурамыштырып, эрктен дуржугалыг шүгүмчүлөкчү эвес, аныг туружу-биле эвес хулаш ал турары шын эвес. Угап-болда уламыштарын эңгиз-электер, (Ю. С. Катковтун саналында), Шустов: «Республика» чөк камгалалыгы таламы-биле кым-даа тодарай хамыштал чүктөсөй турар. Улашлас мал олардылар чер тыкылбастаар чыгаш аларган.

Партия организациялары кол ирүүлүгүндө амыкчы-айтырларынга үстүтүн агап, идеология

КИЖИГЕ ХҮНДҮТКЕЛ ТУРДА

Бистин районга амыкпап турган совхоз директорлары Е. П. Соловьев, М. И. Жирнов олар тыва дылды өөрөңи алган, хурал-суглаа-га-ла амыг чугаалаар турган. Амыг үдө ындагы эвес. Дыл билбес малчылар төп кирин, хурал-суглаага баарга, аалчылар бажычында-даа, көзгөт кассаларын-да-да тыва кижилерин адаарган. Чаралардын чачысы дылга кылган турар болганда, олар билбейн олурар наар таварыгалар барын эштер демделген. Столоваларда сүтүг шай база турбас. Мону республика органдары ичкентеге алыр боор деп боолаар мен.

ЧАРЫШТЫҢ АЧЫЗЫ

Социалисттик чарыш дугайында сөөлү үдө ытта-ындагы организацияларын баа-баа бир чугула амыкпап болгай. Бистин «Сүт-Хей» совхозта профком бо айтырык-ке үзүг ичкентегин салып келген. Чарышка тилгөө-нерия шапкан, мактары-биле чылда 18 муң амыг рубль көрүндү турар.

Специалисттин сүмези

Чылдан чылче күш-ажиыл бектик темпирин салбайн, чарышка мурнакчалар болуп келген. Меде аттыг сүтүгүчүлөкчү эвектөө мал ченин белектеринге бичги ченин элдээн. Ол ышкын Чечектиг болгаш Чес-Булуң хожуу бригадалары, суурла Чельзаш аттыг угулгаары чарышына ууда-дараа тикпел.

ЧУРКУТКАРДА

Барыш-Хемчикте Аянгатын ажил-инчилери: туудузулар, чаа экикелген күчүлүг пилораманын тургузуучулары; мурнакчы чолаачы Салчак Лукеевич Май-оол; Аянгат ортумак школаында үш «э» класстын удуруткыч башкызы Елена Седеновна Салчак (бо Аянгаттын үздөн чурттакчыларын уруу, Кызылдын башкы училищенин доошуп алгаш, башкылавышдан, Кызылдын педагогика институтунда бот-өвөрдөгө-биле өөрөнчү турар). Ондар ОХЕМЧИКТИН фотолары

Партияжи амыдырал: отчёттар болгаш соңгулдалар ИДЕЛКЕЙЖИЗИ ИЛЕРЕП КЕЛ ЧЫДАР

Икымдык партия эге организацияларында отчёт-соңгулдалар адалтып турар. Бо хуралда партия эге организацияларынын үнү мурнукузуңдан алыр кылдыр дималды, оларын туружу бичиг маажым бай-далыңдан бир баш бурун-гаар шимчен эгезден. Эге организациялар маңа чүгө-ле боттарынын иштин амык-херектери-биле ышкы-таарыммай, хоорайын партия организацияларын амыкпап турган хөрүгү үзүп ишчире-биле партия обкомуну, хооромуну, Министрлер Чөвүлдүгүн база өскө-даа организацияларын адресинге хамаарыштыр шүгүмчүлөкчү-даа, сүмөлөкчү-даа саналарын кирип турарлар. Шак ындагы саналдарын чамдыктарын доп-чул көөрү артык эвес.

Ачык-тывыш амык-агыл каттыкчылыгын партия эге организациялардан кирген саналдардан олургалар «СЭКП обкомуну болгаш Министрлер Чөвүлдүгүн амыкпап ичкелдикти стили-диги, төп черлерден чүгө диленип билер. Ол ышкын мында боттарыныг чүгө эвес амык-агылга чедир ишчилел турда, сонгартап койукер чалаар чачылгаш. (Ю. С. Катковтун саналында), Шустов: «Республика» чөк камгалалыгы таламы-биле кым-даа тодарай хамыштал чүктөсөй турар. Улашлас мал олардылар чер тыкылбастаар чыгаш аларган.

Партия организациялары кол ирүүлүгүндө амыкчы-айтырларынга үстүтүн агап, идеология

ИДЕЛКЕЙЖИЗИ ИЛЕРЕП КЕЛ ЧЫДАР

Икымдык партия эге организацияларында отчёт-соңгулдалар адалтып турар. Бо хуралда партия эге организацияларынын үнү мурнукузуңдан алыр кылдыр дималды, оларын туружу бичиг маажым бай-далыңдан бир баш бурун-гаар шимчен эгезден. Эге организациялар маңа чүгө-ле боттарынын иштин амык-херектери-биле ышкы-таарыммай, хоорайын партия организацияларын амыкпап турган хөрүгү үзүп ишчире-биле партия обкомуну, хооромуну, Министрлер Чөвүлдүгүн база өскө-даа организацияларын адресинге хамаарыштыр шүгүмчүлөкчү-даа, сүмөлөкчү-даа саналарын кирип турарлар. Шак ындагы саналдарын чамдыктарын доп-чул көөрү артык эвес.

КИЖИГЕ ХҮНДҮТКЕЛ ТУРДА

Бистин районга амыкпап турган совхоз директорлары Е. П. Соловьев, М. И. Жирнов олар тыва дылды өөрөңи алган, хурал-суглаа-га-ла амыг чугаалаар турган. Амыг үдө ындагы эвес. Дыл билбес малчылар төп кирин, хурал-суглаага баарга, аалчылар бажычында-даа, көзгөт кассаларын-да-да тыва кижилерин адаарган. Чаралардын чачысы дылга кылган турар болганда, олар билбейн олурар наар таварыгалар барын эштер демделген. Столоваларда сүтүг шай база турбас. Мону республика органдары ичкентеге алыр боор деп боолаар мен.

ЧАРЫШТЫҢ АЧЫЗЫ

Социалисттик чарыш дугайында сөөлү үдө ытта-ындагы организацияларын баа-баа бир чугула амыкпап болгай. Бистин «Сүт-Хей» совхозта профком бо айтырык-ке үзүг ичкентегин салып келген. Чарышка тилгөө-нерия шапкан, мактары-биле чылда 18 муң амыг рубль көрүндү турар.

Специалисттин сүмези

Чылдан чылче күш-ажиыл бектик темпирин салбайн, чарышка мурнакчалар болуп келген. Меде аттыг сүтүгүчүлөкчү эвектөө мал ченин белектеринге бичги ченин элдээн. Ол ышкын Чечектиг болгаш Чес-Булуң хожуу бригадалары, суурла Чельзаш аттыг угулгаары чарышына ууда-дараа тикпел.

ЧУРКУТКАРДА

Барыш-Хемчикте Аянгатын ажил-инчилери: туудузулар, чаа экикелген күчүлүг пилораманын тургузуучулары; мурнакчы чолаачы Салчак Лукеевич Май-оол; Аянгат ортумак школаында үш «э» класстын удуруткыч башкызы Елена Седеновна Салчак (бо Аянгаттын үздөн чурттакчыларын уруу, Кызылдын башкы училищенин доошуп алгаш, башкылавышдан, Кызылдын педагогика институтунда бот-өвөрдөгө-биле өөрөнчү турар). Ондар ОХЕМЧИКТИН фотолары

ажилин херекке албайн тур-туга дугайында шүгүмчүлө-дөр база үгүлдөш. Ол тала-мы-биле кара четпестерин бүгү-россия индирледики Тывада өвөрдөгө-будурулге черини партия эге органи-зацияларын отчёт-соңгул-дыг хуралына А. Н. Кур-ев чугаалаан.

Сай-хөө министерство-ун амыкпап чыгып Бар-нова дайыры амыкшы най-наар барып турарын дугайында партия хоорому отчётун берейн турар деп шүгүмчүлдөн. Бо амык-чарын үезинде коммунис-тер боттарынын дайыры кайда, кандыг хемчөөл-биле амыкпап турарын дугайында билгери чуга-лаамак. Бо таламы-биле хоором парлалганы чедир амыкпап турар. Элдэн хой эге организациялар партия хооромунуң амык амык-чарын эвес дилер шүгүмчүлдөн, Ажаалга ба-нызын эргелденин эге организациялар П. А. Юрков хоором болуңу амыкпын амык-чарын бол-дулар таламы-биле «Туви-ская правда» солунга ишти-ни хуудушту ундуруп турар кызууш.

Коммунист А. Д. Салчак кем-херек үзүлдүргө ишчире-ри-биле демиселди тур комитетиниң амык шуут куудуш деп шүгүмчүлдөн. Ол таламы-биле улус депутаттарын Кызыл хоорай Советинин куусумуңда тус-ка амыкпап кырип, ол кижини харым-даа Д. Л. Тимейнин оралганын ыш-кып каан. Оң амык кайыл деп коммунистер айтырып турар.

Партийжи амыдырал: отчёттар болгаш соңгулдалар

ИДЕЛКЕЙЖИЗИ ИЛЕРЕП КЕЛ ЧЫДАР

Икымдык партия эге организацияларында отчёт-соңгулдалар адалтып турар. Бо хуралда партия эге организацияларынын үнү мурнукузуңдан алыр кылдыр дималды, оларын туружу бичиг маажым бай-далыңдан бир баш бурун-гаар шимчен эгезден. Эге организациялар маңа чүгө-ле боттарынын иштин амык-херектери-биле ышкы-таарыммай, хоорайын партия организацияларын амыкпап турган хөрүгү үзүп ишчире-биле партия обкомуну, хооромуну, Министрлер Чөвүлдүгүн база өскө-даа организацияларын адресинге хамаарыштыр шүгүмчүлөкчү-даа, сүмөлөкчү-даа саналарын кирип турарлар. Шак ындагы саналдарын чамдыктарын доп-чул көөрү артык эвес.

КИЖИГЕ ХҮНДҮТКЕЛ ТУРДА

Бистин районга амыкпап турган совхоз директорлары Е. П. Соловьев, М. И. Жирнов олар тыва дылды өөрөңи алган, хурал-суглаа-га-ла амыг чугаалаар турган. Амыг үдө ындагы эвес. Дыл билбес малчылар төп кирин, хурал-суглаага баарга, аалчылар бажычында-даа, көзгөт кассаларын-да-да тыва кижилерин адаарган. Чаралардын чачысы дылга кылган турар болганда, олар билбейн олурар наар таварыгалар барын эштер демделген. Столоваларда сүтүг шай база турбас. Мону республика органдары ичкентеге алыр боор деп боолаар мен.

ЧАРЫШТЫҢ АЧЫЗЫ

Социалисттик чарыш дугайында сөөлү үдө ытта-ындагы организацияларын баа-баа бир чугула амыкпап болгай. Бистин «Сүт-Хей» совхозта профком бо айтырык-ке үзүг ичкентегин салып келген. Чарышка тилгөө-нерия шапкан, мактары-биле чылда 18 муң амыг рубль көрүндү турар.

Специалисттин сүмези

Чылдан чылче күш-ажиыл бектик темпирин салбайн, чарышка мурнакчалар болуп келген. Меде аттыг сүтүгүчүлөкчү эвектөө мал ченин белектеринге бичги ченин элдээн. Ол ышкын Чечектиг болгаш Чес-Булуң хожуу бригадалары, суурла Чельзаш аттыг угулгаары чарышына ууда-дараа тикпел.

тия хуралдарына олур-туш. Коалетив иези үе-ри-биле база саналдарын берип, боттарынын бодолдарын шүгүмчүлөлдөрүн чугаалап турган. Чижээ, партия хооромунун амыкпап чыгып-рынын арын улус тамы-вас, олар чоң аразычче шоо-луг кирбес дугайында чиди-г чугаалар болтулан. Ол ышкын чамдык эге органи-зацияларга (чиңээ, Тываын электри четкилери) хоор-ком бодунуң амыкпап эко-номистик методтары ажы-лавайн турарын четес деп көргөн. Оң орунуга ол үр-үмек амык-агылга айтыр-лар шиктирледириге ой-лектин турар.

Бо тысна допчулдан өскерин көөргө беин пар-тия эге организацияларын туружу мурнуку турганын допчулуп кел чидары ил-ден. Олар үениң чугула ай-тырларын бот-тускайлап шиктирлел, партияни амы-дыралды хой айтырлар-ында харымлап шыдаптар апарганын билгери. Би-чи-даа бол, бо шыкымыл. Эге организациялар улут бугүрел херек. Олар шак мындагы идеяны ай-биле хөдөлп чоруп олуро, ни-тизи-биле партияни амык-херектер дөргөт хевирине кирип, ужу-утказы делгем-чи, арга-шын хөңгөр.

Март 5-те болуп эрктен хооромунуң пленумуна бол-гаш оң соонда партия эге организацияларын секретарлары-биле чөвүлө ху-ралга сүмөлөшенин ба-гаар хооромунуң соңгулдалы-г удурутур органына, оң секретарларына кандида-тураларын эге организа-циялар депшилер ужура-т.

Отчёт-соңгулдалыг хура-лдар үезинде эге органи-зациялар хоорайын XVIII партконференцияме бот-тарынын делегаттарын база сонгаалар.

АЯНГАТЫНЫҢ КИЖИЛЕРИ

ЧУРКУТКАРДА: Барыш-Хемчикте Аянгатын ажил-инчилери: туудузулар, чаа экикелген күчүлүг пилораманын тургузуучулары; мурнакчы чолаачы Салчак Лукеевич Май-оол; Аянгат ортумак школаында үш «э» класстын удуруткыч башкызы Елена Седеновна Салчак (бо Аянгаттын үздөн чурттакчыларын уруу, Кызылдын башкы училищенин доошуп алгаш, башкылавышдан, Кызылдын педагогика институтунда бот-өвөрдөгө-биле өөрөнчү турар). Ондар ОХЕМЧИКТИН фотолары

Школа болгаш бүдүрүлгө

ШИИТПИРЛЭЭР АЙТЫРЫГЛАР ХӨЙ

Шкодаларынын мерге- шил шийин алдырына таа- рымчалык байдаларын тур- гузар сурууга-биле Ак-До- вурака өөредилге-бүдүрүл- ге комбинатын аныктагандан бээр ийн чыл чокушпап о- пар. Ээли-чаара куш-ажыл лагеринын хосталган кон- торазын дуузалат тудугла- рын септеп кылырыга бол- гаш берг. херекселдер са- дып аларына В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» ком- бинат 100 муң рубльди эги- диле чыкка дуузалан. Рай- күтүсүмүн улус өөредилге кызматкерлерине өөрдил- ге херекселдерин, көр- гүзүт материалдарын, ста- ноктары тыварына боттуу детимчени көргүзүп, аяна ажылдар кижилерини ша- лыңын төлөрүнне акша- хорөгүнни тускайлаан.

Аяна чоруп тургаш база бир мастер Александр Сал- чакка уктурушкан. Оол бо- луден шевер никерини үчүп болурун, оларын кү- жү-биле хомус, чадаган, ирил, бызанчы ишкан хөг- жум херекселерин, чонар- даштан дурулери, шай согажы, десир, илбек чи- жентиги чөм кылырына ажыглар тыва улустун херекселерин кылдырып өө- рдирин планан алган чорду. — Ала-челерид хөй ке- зин урутларын бизинден тура куш-айылга өөрлетсе, сонургалын эсербесе, шко- лаларга куш-ажыл кичээл- дерин өзү барындаалаан бай- далга эрегер эртер. Уруг- ларнык чүтүе чүтүдүүн, кайдыг мергениле өөресе чогуурун өөренип көрбөс болур. Бичангаш уруглар баштай манаа келгенде ки- жи бүрүзү-биле тускайлап ажыл чорудары негеттири- дир — деп, директорчук ораматычы Кожай-оол Хо- валгыны чугаалап орары чөптүг.

Тайылбырлыг кичизидил- ге ажылы билдиги чорду- деп илестирин тунелде уугуларнык соңургалы бе- дил кезеги чоорту отуп кел чыдар. Ону детимче бичин кижилерге кылган детимче дөш материалдык сонургал база херек. Аяна өөренип тургаш кылган чүдү- лерин уюлел, ортек-чүеини төлөр, шаңнаар, мактаар аргаларына база ажыглар.

Өөредилге-бүдүрүлге ком- бинатына Ак-Довурактын, Кызыл-Мажалыктын 5 орту- мак школаларынан 828 өөреничи хаара туттуган. 8-9 класстарнык өөреничилерин күзелин өзүгара хүлээп алган, а 10-11 класстарнык өөреничилерин чыл дургу- зунда аяап-ла өөрөткөш.

шылгалдарынын туттурар болгаш өөрөгөн мергежи- линде ажылдап болур дуга- рында тускай шызылгалар- ны тыпсыр. Бичангаш 10-11 класстарнык өөренич- теринге программа өзү- гаар неделада бир хүн өө- ренири чурумчуткан. Чайгы уеле ногаа остуруп, мастер- скаяга чазаны, хлеб би- жимы артар өөреничилер кылган ажылдарынын тө- лөврини алып. Ногаа өзү- дер телпиде алып- дар, черин чөптөөрдөлө- мөш материалын тывар тем- чегерин баш улур дугуруш- кан. Мал ажылынын дуга- рында аас-биле тайылбыр бээри, номнар помчуру, плакаттар көргүзери-биле кызматкерлерини, 20 тоо- лайынга немей хаванарын, өөшүлери садып алган ажаарына чагычтарынын база планнап турар.

Чоюпта чаа тургустунган комбинатта шийтирлээр ай- тырыглар хөй. Ында келир уеник ажылчын салгалып белеткеп эгелзеп болганда, улус өөредилгезинин ажыл- дакчылары-биле кады тус- черде партия, совет орган- нар, үлөтүр бүдүрүлгелери- ни удурутчулары ки- жинтептин төвүнге тур- гузуп, болунар ша-биле детимчени көргүзүр ужу- рдуг. Бу чылын одалга сис- теманы өде кылырына, хаан макаанын, телпиде- ны алдырына, кабинетто- дерлегин улумчуларынын материал, немеле куш хер- рек. Комбинаттык чыгине директорчук, ССРЭнин Дө- лү Т. Комаров чоюпта чаа «Хемчигини сымдык» со- луга берген интервьюнагы школалар аразынын бо ком- бинатын сымдык салынып азыан. Ону хувэнтэтин күдесин турар Г. В. Парам.

эин болгаш өске-даа ора-лакчылары шефе алып дуга- рында чарган керөөзинде айткан чүүдлерини тоомча- га албай турарын айттыр алаар. Ак-Довурактын № 3 школасында өөредилге-бү- дүрүлге комбинатынын өр- гөзине берген санажыла техникасына өөредир дис- плей клазын ажылдадыр тускай эртемниг ийин ми- чага чедир тывылбаан.

Фотолары

ЧАРЛАТТЫНГАН АЙДА

Аныктарын, млангы өөреничилерини тыва улус- тун чагай чаңчыларынга кижизидер, өөредир сурул- га-биле Тоора-Хем ортукмак школасы тыва улустун кул- турарын болгаш чаңчыла- рын өөредирине ай чарлаан. Бу-ла темага эргелеш чыда- тоочуларына районга болуп өрлөн практиктик конфе- ренцияга өөреничилер, аны- яктар, улуг назылгылар идепкейлиг иржиин, үнелиг санал-онааларын кириген. Бурунгуларынын эки чаңчыларын, бууладарын катар агидер сурууга-биле чорутуруп турар ажылдар- ны эйиз непереди, аныя- өскенини бодандырып, олар- нын национал чоргаарлын отгуру турары эки херек. Сөөлү үед республика со- лунарына, теле, радиодом- чылыгдаларга бо темага ха- маарыштыр үнүп, дамчыт- тыншып турар чүүдлерин дөшөгү ролун башкылар өскери турар бис.

Чурукчу-мастер Алек- сандр Монгуш өөреничил- деринге кады Ак-Дову- ракта чаа туттуган 280 ортукмак уруглар садынын, Кызыл-Мажалыкта эгт ком- бинатынын окска агитация- нын болгаш каасталаан кылгаш, сес муң рубльди алып дугайында керөөни чарган.

Ола-уеник иштинде Кы- зыл хоорайга кудумчу шим- чазынынын дурүмүн ха- жыткан 700 таварыга бол- ган, эзирин чордан 33 чола- чыны КАН ажылдакчылары тодараткан. Оларын чам- дыктары бо: комсомол объек- тинин гаржынын эргелте- чини А. Л. Уколов, Бай-

Хантын Култура бажыны- нын ажылдакчысы Э. Х. Монгуш, Кызыл районун куш фабрикасынын чолаачы- сы Я. М. Карасев, ахкусияга болгаш туризм талазы-биле область чөвүленин чолаачы- сы А. Н. Решетников бол-

гап өскелер-даа. Ук коллективтерин уду- ртукчулары моон түнчелди ундуруп, дарый хемчиги алып ужурут.

Чуруктары Шамбалытта болган хүреш маргылдааны- ның үезинде тиртыглан. Дезин аайы-биле хүрешке 56—82 килограмм деңизинг мөгелер хүрешкен. Аяна бе- жен ады килограмм деңиз- ник оолдардан Шамбалы- нын мөгези Ондар Маадыр бири черде болган.

Даразында үжөп ийн мөгезини маргылдаанын эртерин Шамбалыттын мөгезин Владимир Монгуш мара- шуулган. Сүт-Хөлдөн мар- гылдаага иржиш депкен Амыр Монгуш, Уран-оол Дон- гак ийгин, үшкү черин алган.

Удурутчулары, ында көдөө Советтин ажылдакчылары чонону культурут дымта- нылганын солун маргыла- даалар, конкурстар-биле холбай эртеринче кичан- гейин салып турарын дем- гелээр ужурут. Магыл- дааларга, оюнорга, шаага байырладаларына, кудумчу- лар конкурстерин хөй ки- жи көзөп, сонууругу турар.

ТҮННӨЛ ҮНДҮРӨР

Сөөлүгү он чоюпта респу- бликанын девискеринге 14 озал-ондак болган. Оон түн- нөлинде 16 кижи бертик-ме- жегле таварышкан. Беш озал-ондак эзирин чолаачы- ларын буруузу-биле болган. Амы-тынныдан чарылган ки- жилер чок.

КАИ экраны

Хантын Култура бажыны- нын ажылдакчысы Э. Х. Монгуш, Кызыл районун куш фабрикасынын чолаачы- сы Я. М. Карасев, ахкусияга болгаш туризм талазы-биле область чөвүленин чолаачы- сы А. Н. Решетников бол-

БИРГИ ЧЕРДЕ-ТУРАНЧЫЛАР

Сөөлүгү чылдарда респу- бликада атлетиктиг гимнасти- кага иржиш турар аныя- тарын саны чоорту өзүп турар, оларын баштайгы маргылдаалары-даа эртерин республика маргылдааны Туран хоорайга болган.

ЧАРЛААДАР БЮРОЗУ

«ЗА РУЛЕМ» ДЕП БОТ-ӨӨРЕДИЛГЕЛИГ БУГУ- ЭВИЛЕДИН КОНСУЛЬТАТИВИГ АВТОШКОЛАЗЫ орк шимчазынын дурүмүнүн талазы-биле шыг- галдаларга күздиглерини чыл дургузунда бот-өөредилге- биле белетээр.

ЧЕК-ОЛ ДУВЕНДЕЙ — ЧЕМПИОН

Часык дымташыла үезинде дүлөй болган багай дык- чылар, олар, уруглар ара- сына стога теинизинге Буту- россия маргылдааны Тамбов хоорайга болуп өркен.

СЕРГЕШТЕЙ АТТЫГ КУБОК ДЭЭШ

Барлык суурунч чурттап, чы чоно 1986 чылдан бээр тус черин көдөө Советини шийтирип өзүгара Сергештей аттыг кубок дөш тыва хүрешке маргы- дааны эртерин келген. Ол ам беш дугар чыл болуп турар. Сергештей Дамбай- оолович Сарыглар районга болгаш республикага бил- дигир мөгелерин бирээ, дөш.

ЧАРЛАТТЫНГАН АЙДА

Аныктарын, млангы өөреничилерини тыва улус- тун чагай чаңчыларынга кижизидер, өөредир сурул- га-биле Тоора-Хем ортукмак школасы тыва улустун кул- турарын болгаш чаңчыла- рын өөредирине ай чарлаан. Бу-ла темага эргелеш чыда- тоочуларына районга болуп өрлөн практиктик конфе- ренцияга өөреничилер, аны- яктар, улуг назылгылар идепкейлиг иржиин, үнелиг санал-онааларын кириген. Бурунгуларынын эки чаңчыларын, бууладарын катар агидер сурууга-биле чорутуруп турар ажылдар- ны эйиз непереди, аныя- өскенини бодандырып, олар- нын национал чоргаарлын отгуру турары эки херек. Сөөлү үед республика со- лунарына, теле, радиодом- чылыгдаларга бо темага ха- маарыштыр үнүп, дамчыт- тыншып турар чүүдлерин дөшөгү ролун башкылар өскери турар бис.

ЧАРЛААДАР БЮРОЗУ

«ЗА РУЛЕМ» ДЕП БОТ-ӨӨРЕДИЛГЕЛИГ БУГУ- ЭВИЛЕДИН КОНСУЛЬТАТИВИГ АВТОШКОЛАЗЫ орк шимчазынын дурүмүнүн талазы-биле шыг- галдаларга күздиглерини чыл дургузунда бот-өөредилге- биле белетээр.

ЧЕК-ОЛ ДУВЕНДЕЙ — ЧЕМПИОН

Часык дымташыла үезинде дүлөй болган багай дык- чылар, олар, уруглар ара- сына стога теинизинге Буту- россия маргылдааны Тамбов хоорайга болуп өркен.

СЕРГЕШТЕЙ АТТЫГ КУБОК ДЭЭШ

Барлык суурунч чурттап, чы чоно 1986 чылдан бээр тус черин көдөө Советини шийтирип өзүгара Сергештей аттыг кубок дөш тыва хүрешке маргы- дааны эртерин келген. Ол ам беш дугар чыл болуп турар. Сергештей Дамбай- оолович Сарыглар районга болгаш республикага бил- дигир мөгелерин бирээ, дөш.

667000. Кызыл хоорай, Красноармейская, 100. ТЕЛЕФОННАРЫ: редактор — 3-43-34; оралакчылары — 3-33-91; 3-34-17; приемная — 3-34-26; харысалгалыг секретарь — 3-34-92; оралакчылары — 3-45-93; Индустри — партияий амындары — 3-36-82; 3-36-25; идеология — 3-34-57; совет тургузуу — 3-34-98; 3-41-23; үлөтүр — 3-34-49; 3-36-74; агроулетүрү — 3-41-16; культура — 3-39-15; информация — 3-37-11; чагаа килдиз — 3-39-03; 3-34-39; оңуулга — 3-34-93; корреспондлар — 3-37-11; үндүрүкчүлөр — 2-27-41; солун илбебин барганда — 2-32-75; бухгалтерия — 3-43-41; Чылда 300 катан үнер; Хемчээли 2 парлагга; амазы; Тиражы 28000 аыз; Чыгыш № 398; ТС — 00589